

HUKUKUN TEMEL KAVRAMLARI

6.Ders

Yrd.Doç.Dr. Uğur ÖZER

ÖZEL HUKUKUN DALLARI

Genel olarak hukukun kişiler arası ilişkileri konu alan kısmına Özel Hukuk adı verilir.

MEDENİ HUKUK

- Medeni hukuk, özel hukukun en geniş ve en önemli dalıdır. Bu özelliğinden dolayıdır ki çoğu zaman *medeni hukuk* ve *özel hukuk* terimleri eş anlamda kullanılmaktadır.
- Medeni hukuk, kişilerin toplum halinde yaşaması bakımından bir hüküm ve değer ifade eden bütün eylem ve davranışlarını, işlem ve ilişkilerini düzenleyen hukuk kurallarının tümüdür.

MEDENİ HUKUK

- Medeni hukukun toplum hayatındaki önemi çok büyüktür, çünkü günümüzde medeni hukukun düzenlediği ilişkilerin herhangi biriyle ilgisi olmayan bir kimsenin bulunabileceğini düşünmek dahi mümkün değildir.
- Her insan doğduğu anda, hatta sağ doğmak koşuluyla ana karnına düştüğü anda medeni hukukla temasa geçmektedir.
- Medeni Kanun bir kimseyi, sağ doğmak koşuluyla ana rahmine düştüğü andan itibaren hak sahibi olarak kabul etmektedir (MK.m.28).

MEDENİ HUKUK

- Bir kimsenin doğumundan ölümüne kadar geçen zaman içerisinde girdiği ilişkilerin pek büyük bir kısmı da medeni hukuk tarafından düzenlenmektedir. Bir kimsenin hak ve fiil ehliyetleri, bunların şart ve içerikleri; kişiliğe dahil olan unsurlar, kişiliğin dahilen ve haricen korunması; bir kimsenin yakınlarıyla ve belli bir yerle ilişkisi (hısımlık ve yerleşim yeri); bir kimsenin ayrı cinsten bir başkasıyla devamlı bir hayat ortaklığı kurması (evlenme), evlilik dolayısıyla gerek eşler gerek ana baba ile çocuklar arasında ortaya çıkacak ilişkiler medeni hukuk alanına giren konulardır.

MEDENİ HUKUK

- Bir kimsenin bir eşyaya hakimiyeti dolayısıyla kendisi ile başkaları arasında baş gösterecek ilişkiler de medeni hukukun konusuna girmektedir.
- Bir kimse öldükten sonra da medeni hukukla bir süre daha ilgisini kesmez.
- Medeni hukukun bir kolu olan miras hukuku bir kimsenin ölümünden sonra onun para ile ölçülebilen bütün hak ve borçlarının (terekesinin) kimlere ve nasıl geçeceğini düzenleyen kurallardan oluşmaktadır.

MEDENİ HUKUK

- Günlük yaşantımızda sık sık yaptığımız işlemlerin büyük bir çoğunluğu da, medeni hukukun bir kolu olan borçlar hukukunun konusuna girerler. İnsan olarak hayatımızı sürdürmek üzere çeşitli hukuki işlemler yapmak zorundayız. Örneğin gıda, barınma, yakacak gibi maddelere sahip olmak zorundayız. Bunları sağlamak üzere yapmak zorunda olduğumuz hukuki işlemler, borçlar hukuku tarafından düzenlenmektedir.

MEDENİ HUKUK

- Medeni hukukumuzun en başta gelen kaynağını, 1 Ocak 2002 günü yürürlüğe giren "Türk Medeni Kanunu" 1 Temmuz 2012 tarihinde yürürlüğe girmiş bulunan "Türk Borçlar Kanunu" oluşturur.
- Medeni hukuk, düzenlemekte olduğu ilişkilerin mahiyetlerine göre beş kısma ayrılır. Bunlar: kişiler hukuku, aile hukuku, miras hukuku, eşya hukuku ve borçlar hukukudur.

MEDENİ HUKUK

o Kişiler Hukuku

- o Kişiler hukuku, hak sahibi olan varlıkların (kişilerin) türlerini, ehliyetlerini, kişisel durumlarını, yakınları ile olan ilişkilerini (hısımlığı), belli bir yer ile olan ilgilerini (yerleşim yeri) kişiliğin başlangıcı, sona ermesi ve korunmasını düzenleyen medeni hukuk koludur.

MEDENİ HUKUK

o Aile Hukuku

- o Aile hukuku, kısaca aile ilişkileri diyebileceğimiz birtakım ilişkileri düzenleyen medeni hukuk koludur. Bu hukuk kolunun konusuna nişanlanma, evliliğin meydana gelmesi, eşlerin karşılıklı hak ve yükümlülükleri, ana babanın çocukların kişiliği ve malları üzerindeki hak ve yükümlülükleri (velayet), evliliğin ortadan kalkması, ana baba ile çocuklar arasındaki hukuki bağlantı (soy bağı), aile fertleri arasındaki ilişkiler, korunmaya muhtaç olan kişilerle ilgili koruma önlemleri (vesayet) gibi konular girmektedir.

MEDENİ HUKUK

o Miras Hukuku

- o Miras hukuku, bir gerçek kişinin (insanın) ölümünden sonra para ile ölçülebilen bütün hak ve borçlarının (terekesinin) kimlere ve nasıl geçeceğini düzenleyen hukuk kurallarından oluşmaktadır.

MEDENİ HUKUK

o Eşya Hukuku

- o Eşya hukuku, kişilerin bir eşya üzerindeki hakimiyet ve tasarruflarının mahiyet ve türlerini, onların bu hakimiyet dolayısıyla diğer kişiler ile olan ilişkilerini düzenleyen medeni hukuk koludur.

MEDENİ HUKUK

o Borçlar Hukuku

- o Borçlar hukuku, kişiler arasındaki borç ilişkilerini düzenleyen hukuk dalıdır. "İki taraf arasında mevcut olup bir şeyin verilmesini, yapılmasını veya yapılmamasını öngören bağ" şeklinde tanımlayabileceğimiz borç ilişkisinin doğumu, hükümleri, türleri ve sona ermesi gibi hususlar borçlar hukukunun konusunu oluşturur.

TİCARET HUKUKU

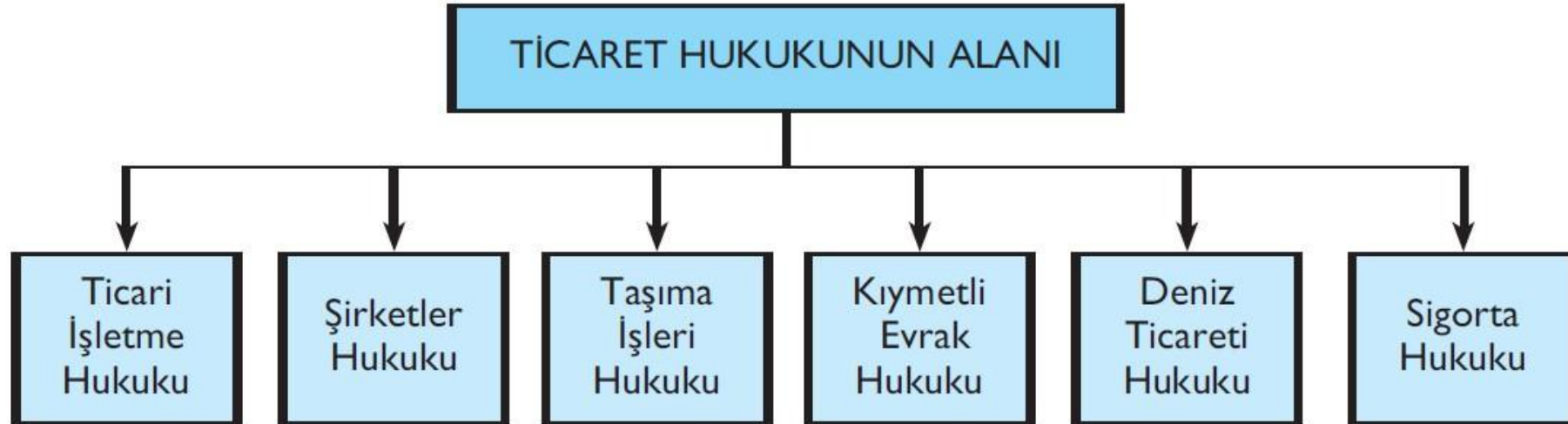
- Ticaret hukuku, kişiler arasındaki ticari ilişkileri düzenleyen hukuk kurallarının tümüdür. Ticaret hukuku ile medeni hukuk arasında çok sıkı bir bağ vardır.
- Medeni hukuk kişiler arasında günlük hayatta cereyan eden ilişkilerden ticari işletme ile ilgili olmayanları, ticaret hukuku ise, ticari işletme ile ilgili olanları düzenler.

TİCARET HUKUKU

- Ticaret hukukunu medeni hukuku "tamamlayan" bir hukuk dalı olarak kabul edebiliriz. "Türk Ticaret Kanunu, Türk Medeni Kanununun ayrılmaz bir parçasıdır" diyen Türk Ticaret Kanununun ilk maddesi de bu fikri desteklemektedir.

TİCARET HUKUKU

- Ticaret hukuku bir ticari işletmeyi ilgilendiren işlem ve fiilleri konu almaktadır. Bu yapısıyla ticari işletme, şirketler hukuku, deniz ticareti, kıymetli evrak, taşıma işleri ve sigorta olmak üzere altı bölümden oluşur.

TİCARET HUKUKU

o Ticari İşletme Hukuku

- o Ticaret Kanunu ticari işletme esasına dayanmaktadır. Ticaret Kanunu'nda düzenlenen hususlarla bir ticari işletmeyi ilgilendiren bütün işlem ve fiiller ticari iş kabul edilir.
- o Ticari işletme, esnaf işletmesi için öngörülen sınırı aşan düzeyde gelir sağlamayı hedef tutan faaliyetlerin devamlı ve bağımsız şekilde yürütüldüğü işletmedir.
- o Ticaret hukukunun temel sujelerinden biri tacirdir. Bir ticari işletmeyi, kısmen de olsa, kendi adına işleten kişiye tacir denir.

TİCARET HUKUKU

- Tacir ile karıştırılmaması için esnaf, Ticaret Kanunu'nda ayrıca tanımlanmıştır. Buna göre esnaf, ister gezici olsun ister bir dükkânda veya bir sokağın belirli yerlerinde sabit bulunsun, ekonomik faaliyeti sermayesinden fazla bedenî çalışmasına dayanan ve geliri çıkarılacak kararnamede gösterilen sınırı aşmayan ve sanat veya ticaretle uğraşan kişidir.

TİCARET HUKUKU

o Ticaret Şirketleri Hukuku

- o Şirket, iki veya daha fazla kişinin ortak bir ekonomik amaca erişmek için emek ve sermayelerini bir araya getirmelerini ifade eder. Ticaret hukukunun ticari şirketlere ilişkin kısmı, ticari şirket olarak tanımlanan, kolektif şirket, komandit şirket, anonim şirket, limited şirket ve kooperatiflerin hukuki yapısı ile ilgilenir.
- o Ticaret şirketleri tüzel kişiliğe sahiptir. O sebeple kural olarak, Türk Medenî Kanunu'nun 48. maddesi çerçevesinde bütün haklardan yararlanabilir ve borç üstlenebilirler.

TİCARET HUKUKU

○ Kıymetli Evrak Hukuku

- Kıymetli evrak hukuku içeriğinde bir hakkı barındıran ve piyasada dolaşımı mümkün evraklar incelenir. Bu evraklar kambiyo senetleri veya ticari senet olarak adlandırılmaktadır.
- Kıymetli evrak, yazılı senetlerdir ve çok sıkı şekil şartlarına bağlanmışlardır, yani senet ancak kanunda belirtilmiş olan şekil şartlarına uygun biçimde düzenlendiği takdirde geçerli olur.

TİCARET HUKUKU

- Kıymetli evrakın çeşitli türleri vardır. Ticaret Kanunumuz bunlardan üçünü etraflı biçimde düzenlemiştir. Kambiyo senetleri denilen bu senetler de poliçe, çek ve bonodan ibarettir. Bunlar dışında hisse senetleri, tahviller (Devletin veya özel bir kuruluşun ödünç para almak için çıkardığı, değişik dönemlerde belirli oranlarda faiz getiren yazılı senetler), konşimento (Taşınmak için gemiye teslim edilen bir mala karşılık olarak verilen alındı belgesi) ile umumi mağazalar tarafından çıkartılan makbuz senedi ve varant (rehin senedi) gibi senetler de kıymetli evraklardır.

TİCARET HUKUKU

o Taşıma İşleri Hukuku

- o Yeni Türk Ticaret Kanunu'yla ilk kez düzenlenen taşıma işleri hukuku kısmında önce genel hükümlere yer verilmiş, sonrasında ise çeşitli taşıma işlerine değinilmiştir. Bunlar arasında eşya taşıma, taşınma eşyası taşıma, değişik tür araçlarla taşıma ve yolcu taşıma yer alır.

TİCARET HUKUKU

o Deniz Ticareti Hukuku

- o Deniz ticareti hukuku, denizde gemilerle yolcu ve eşya taşıma işlerini düzenleyen hukuk kurallarından oluşmaktadır.
- o Ticaret Kanunu'na göre, tahsis edildiği amaç, suda hareket etmesini gerektiren, yüzmeye özelliği bulunan ve pek küçük olmayan her araç, kendiliğinden hareket etmesi imkânı bulunmasa da "gemi" sayılır. Suda ekonomik menfaat sağlama amacına tahsis edilen veya fiilen böyle bir amaç için kullanılan her gemi, kimin tarafından ve kimin adına veya hesabına kullanılırsa kullanılsın "ticaret gemisi" sayılır.

TİCARET HUKUKU

- **Sigorta Hukuku**
- Sigorta, önceden bilinemeyen tehlikelerden (risklerden) dolayı uğranılan zararların giderilmesi (telafi edilmesi) amacına yönelik bir kurumdur. Bu kurumun biri sosyal sigortalar diğeri ise özel sigortalar olmak üzere başlıca iki ana kolu vardır.

TİCARET HUKUKU

- *Sosyal sigortanın gayesi*, serveti olmayan sosyal sınıfları güvence altına almak, onların geleceğini güvenli bir hale getirmektir. Sosyal sigortanın güvence altına aldığı tehlikeler (riskler); hastalık, meslek hastalığı, sakatlık, iş kazası, ihtiyarlık, analık, işsizlik ve ölüm halleridir. Sosyal sigorta, kanunla kurulmuş kurumlar tarafından yapılır.

TİCARET HUKUKU

- *Özel sigorta ise*, bir kimsenin varlıklarını tehlikelere karşı korumak amacına yöneliktir ve zorunlu değil, isteğe bağlıdır (ihtiyaridir).
- Sigorta sözleşmesi, sigortacının bir prim karşılığında, kişinin para ile ölçülebilir bir menfaatini zarara uğratan tehlikenin, rizikonun, meydana gelmesi hâlinde bunu tazmin etmeyi ya da bir veya birkaç kişinin hayat süreleri sebebiyle ya da hayatlarında gerçekleşen bazı olaylar dolayısıyla bir para ödemeyi veya diğer edimlerde bulunmayı yükümlendiği sözleşmedir.

TİCARET HUKUKU

- Tarafların karşılıklı hak ve borçlarını gösteren ve sigortacı tarafından sigorta ettirene verilen yazılı belgeye sigorta poliçesi, sigorta ettirenin sigortacıya ödemekle yükümlü olduğu ücrete sigorta primi, tehlikenin gerçekleşmesi ve hasarın ortaya çıkması halinde sigortacının sigorta ettirene ödeyeceği meblağa da sigorta tazminatı denir. Bir kimse her türlü tehlikelere karşı (örneğin yangın, hırsızlık, ölüm) malını veya hayatını ya da hayatının önemli unsurlarını (örneğin sesini, güzelliğini, gözlerini) sigorta ettirebilir.

DEVLETLER ÖZEL HUKUKU

- Devletler özel hukuku, çeşitli devletlere bağlı bulunan, yani aynı uyruklukta (tabiiyette) olmayan kişiler arasındaki özel hukuk ilişkilerine, hangi devletin kanununun uygulanacağını veya bu ilişkilerle ilgili davaların hangi devletin mahkemesinde görüleceğini gösteren hukuk kuralları ile kişilerin veya şeylerin uyrukluğunu (tabiiyetini) düzenleyen hukuk kurallarından oluşur.

DEVLETLER ÖZEL HUKUKU

- Devletler özel hukukunun düzenlediği ilişkilere daima bir yabancı unsur bulunmaktadır. Bu yabancı unsur kişi veya yer unsuru olabilir. Örneğin bir Türk ile bir Alman'ın evlenmeleri, bir İtalyan'ın İsviçre'de bir Fransız'ı evlat edinmesi, bir İngiliz karı-kocanın Türkiye'de boşanmaları gibi.
- İşte bütün bu özel hukuk ilişkilerinde hangi devletin kanununun uygulanacağı veya bu ilişkilerle ilgili davaların hangi devletin mahkemesinde görüleceği sorunları devletler özel hukukunun konusuna girmektedir.

DEVLETLER ÖZEL HUKUKU

- **Uyrukluk**
- Uyrukluk (Tabiiyet), kişileri veya şeyleri devlete bağlayan hukuki ve siyasi bağ demektir. Devlete uyrukluk bağıyla bağlanacak olan kişiler, gerçek ve tüzel kişilerdir. Uyrukluk bağı ile devlete bağlanacak olan şeyler ise, gemi ve uçaklardır. Bir devlete uyrukluk bağı ile bağlı olan gerçek kişilere (insanlara) *vatandaş* veya "tebaa" denir. Diğer bir deyimle, bir gerçek kişiyi bir devlete bağlayan hukuki bağa vatandaşlık denilmektedir.

DEVLETLER ÖZEL HUKUKU

o Yabancılar Hukuku

- o Bir devletin ülkesinde, o devletin vatandaşları ile birlikte vatandaş olmayan kimselerin de oturması mümkündür. İşte bir devletin ülkesinde oturan ve o devletin uyrukluğunu iddia etme hakkı olmayan kimselere yabancı denilmektedir. Yabancılar, ülkesinde buldukları devletin vatandaşlarına tanınan hakların hepsinden yararlanamazlar. Anayasamız Türkiye'deki yabancıların haklarının milletlerarası hukuka uygun biçimde kanunla düzenleneceğini öngörmektedir (Any.m.16).

DEVLETLER ÖZEL HUKUKU

- Yabancılar, Türkiye'de özel (medeni) hakların tamamından yararlanırlar; fakat seçme, seçilme gibi siyasi haklardan yararlanamazlar. Yabancıların hangi haklardan yararlanacakları, hangi haklardan yararlanamayacakları, yabancılar hukukunun konusunu oluşturur.

DEVLETLER ÖZEL HUKUKU

- **Kanunlar İhtilafı**
- Devletler özel hukukuna giren konulardan biri de kanunlar ihtilafı (yasaların çatışması)dır.
- Kanunlar ihtilafı, yabancı unsur taşıyan özel hukuk ilişkilerinden doğan çekişmelerin çözümlenmesinde hangi devletin kanununun uygulanacağı ve bu çekişmelerin hangi devletin mahkemesinde çözümleneceği konularını içermektedir.

KAYNAKLAR

- Okan, N. (Editör) (2004). Hukuka Giriş. Anadolu Üniversitesi Açıköğretim Fakültesi Yayınları. Eskişehir.
- Aydın, U., Sütken, E. (Editörler) (2012). Hukukun Temel Kavramları. Anadolu Üniversitesi Açıköğretim Fakültesi Yayınları. Eskişehir.